

*Опанасенко В. І.,
здобувач кафедри кримінального права
та кримінології юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

ФАЛЬСИФІКАЦІЯ ЯК ПРОЯВ ЗЛОЧИННОЇ ПОВЕДІНКИ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОМ УКРАЇНИ

У статті відображено результати двох етапів наукового дослідження: визначено найбільш загальні (родові) ознаки фальсифікації як суспільного явища; встановлено видові ознаки кримінально-караної фальсифікації.

Досліджено нормативний зміст поняття «фальсифікація» у різних статтях Особливої частини КК; встановлено його співвідношення зі змістом інших понять, які позначають тотожні або суміжні явища – «підроблення», «підробка», «створення», «виготовлення (незаконне виготовлення)», «обман» та ін. Констатовано відсутність системності та однозначності у нормативному використанні зазначених термінів. Запропоновано авторське бачення співвідношення змісту понять «фальсифікація» – «підроблення» («підробка»).

Встановлено ознаки та зміст кримінально-караної фальсифікації, запропоновано її визначення.

Ключові слова: фальсифікація; кримінально-карана фальсифікація; підроблення; обман; спосіб вчинення злочину.

В статті отражены результаты двух этапов научного исследования: определены наиболее общие (родовые) признаки фальсификации как общественного явления; установлены видовые признаки уголовно наказуемой фальсификации.

Исследуется нормативное содержание понятия «фальсификация» в разных статьях Особенной части УК; устанавливается его соотношение с содержанием других понятий, которые обозначают тождественные или смежные явления – «подделка», «создание», «изготовление (незаконное изготовление)», «обман» и другие. Констатируется отсутствие системности и однозначности в нормативном использовании указанных сроков. Предложено авторское видение соотношения содержания понятий «фальсификация» – «подделка».

Установлены признаки и содержание уголовно-наказуемой фальсификации, предложено ее определение.

Ключевые слова: фальсификация; уголовно-наказуемая фальсификация; подделка; обман; способ совершения преступления.

Метою цієї публікації є визначення поняття «фальсифікація» за кримінальним

правом України, а також встановлення співвідношення цього поняття із суміжними («підроблення», «підробка»). Для

того, щоб визначити поняття «фальсифікація доказів» та розкрити його зміст, вважаємо за доцільне пройти такі етапи: по-перше, визначити найбільш загальні (родові) ознаки фальсифікації як суспільного явища; по-друге, встановити видові ознаки кримінально караної фальсифікації.

В межах реалізації першого етапу насамперед звертаємось до тлумачних словників. Так зване «академічне» видання Словника української мови пропонує декілька значень слова «фальсифікація»: «1. Підроблення чого-небудь... // Погіршення з корисливою метою якості чого-небудь при збереженні зовнішнього вигляду... 2. Умисне викривлення або неправильне тлумачення тих чи інших явищ, подій, фактів... 3. Підроблена річ, яку видають за справжню; підробка; // Замінник чого-небудь...» [1, с. 555]. З наведеного вбачається, що поняття фальсифікації тлумачиться і як процес (діяння), і як результат (наслідок).

Враховуючи те, що у більшості наведених джерел акцентується увага на латинському походженні слова «фальсифікація», пропонуємо невелике етимологічне дослідження. Отже, фальсифікація – складне слово латинського походження (*falsificatus* – *falsificatus*, [*falsus* + *facio*]). У таких словах закінчення «...фікація» означає здійснювання, втілювання (лат. ...*ficatio*, від *facio* – роблю). Значно більшу частину змістовного навантаження у слові фальсифікація несе перша складова – «*falsus*». Заради повноти і точності перекладу цього терміна звернемося до ґрунтовнішого з відомих нам джерел – Латино-російського словника під редакцією І. Х. Дворецького (для уникнення подвійного перекладу зберігаємо мову оригіналу): *falsus* від *fallo* (дієслово) – «1) вводить в заблудження, обманюють...; 2) сбивать с ног, заставлять скользнуть, ронять...; 3) не исполняют, не сдерживать, нарушают // делать недействительным, отводит...; 4) поддельвать...; 5) укрываться, оставаться

незамеченным...; 6) скрывать, укрывать; подавлять в себе, маскировать...; 7) *о времени*: незаметным образом проводить, коротать...».

Falsus (як прикметник) – «ложный, неверный, вымышленный ... (як один з прикладів вживання слова у такому значенні наводиться терміносполука *falsus testimonia* – неправдиві свідчення – В.О.); *ненастоящий, поддельный, подложный* // *подставной, мнимый*; *ни на чём не основанный, пустой; незаслуженный, несправедливый ...; лживый, фальшивый, лицемерный ...; клятвопреступный, вероломный ...; притворный ...; ошибающийся, заблуждающийся...*»; *falsus* (як іменник) – «лгун, лжец, обманщик, лицемер...» [2, с. 359].

Автори Словника латинських дериватів в мовах східних та західних слов'ян, стверджують, що корінь латинського дієслова *fallo*, яке ними перекладається як «обманювати», використовується при утворенні лексичних одиниць відповідного змісту у більшості слов'янських мов (досліджуються російська, білоруська, українська, польська та чеська мови). Похідними від *fallo* в українській мові науковці називають слова «фальсифікація» та «фальш» [3, с. 44].

Якщо синтезувати наведений вище переклад двох складових слова *falsificatus* [*falsus* + *facio*]), доходимо висновку, що у буквальному перекладі воно означає підроблення, введення в оману (шляхом видавання несправжнього за справжнє), приховування (того, що є насправді) тощо.

Наведене дозволяє зробити ряд висновків щодо загального розуміння поняття «фальсифікація»: а) поняття «фальсифікація» у словниках, літературних джерелах та побутовій мові отожднюють з поняттями «підроблення» та «обман»; б) фальсифікація може мати «предметний» характер (фальсифікація певного предмета) – в цьому випадку її зміст найчастіше розкривається за допомогою терміна «підроблення», або не мати такого характеру (фальсифікація

інформації) – при тлумаченні найчастіше вживається поняття «обман»; в) фальсифікація завжди передбачає спеціальну мету – введення кого-небудь в оману; г) терміном «фальсифікація» позначають різні етапи процесу, пов'язаного із введенням в оману – від виготовлення підробленого предмета до його використання або здійснення іншого обману.

В межах другого етапу дослідження, для визначення ознак фальсифікації як кримінально-правового явища, насамперед пропонуємо встановити, чи вживається відповідний термін на нормативному рівні (у тексті кримінального закону), який зміст поняття, що ним позначається, і яке його співвідношення із суміжними термінами.

У Загальній частині КК термін «фальсифікація» не використовується. В Особливій частині – наявний у назвах окремих статей, а також при описанні ознак юридичних складів злочинів у диспозиціях відповідних норм. Термін «фальсифікація» в Особливій частині КК вживається 7 раз (у назвах статей 158, 220², 263¹, 321¹ КК та у диспозиціях ч. 1 ст. 263¹, ч. 1 ст. 321², ч. 2 ст. 372 КК). Ще 11 разів вживається в тексті кримінального закону (а точніше, його Особливої частини) похідний від слова «фальсифікація» термін «фальсифікований (–ні)» (6 разів у назві ст. 305 КК, диспозиціях всіх трьох частин цієї статті, та у примітці до неї; у назві ст. 321¹, у диспозиціях частин першої та другої цієї статті, а також у частині четвертій – при описанні умов звільнення від кримінальної відповідальності за відповідний злочин); при цьому в усіх 11 випадках цей термін є складовою формулювання «фальсифіковані лікарські засоби».

Прямого визначення поняття фальсифікації у чинному КК немає,¹ в тому числі – у жодній із зазначених вище норм. В окремих із них – зокрема тих, де формулювання «фальсифікація» вживається у назві статті, але не використовується в диспо-

зиції – зміст відповідного поняття можна витлумачити шляхом співвідношення назви статті та тексту диспозиції цієї (статті) або її частин. Проте наслідки відповідного тлумачення подекуди є незадовільними для наших цілей. Наприклад, назва ст. 321¹ КК – Фальсифікація лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів; у диспозиції частини першої йдеться про виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту або збут завідомо фальсифікованих лікарських засобів. Всі зазначені вище діяння, окрім виготовлення, традиційно можуть визначатись як обіг, отже фальсифікація лікарських засобів за ч. 1 ст. 321¹ КК полягає у виготовленні завідомо фальсифікованих лікарських засобів. Звертаємо увагу на те, що законодавець не використовує для описання відповідного діяння (виготовлення) формулювань типу «незаконне», «протиправне», «у непередбаченому законом порядку» тощо; очевидно, що відсутність таких ознак «компенсується» характеристикою предмета – виготовлення завідомо фальсифікованих лікарських засобів. Використання тавтології у визначенні поняття (фальсифікація – виготовлення фальсифікованих) фактично не дає можливості розкрити зміст відповідного поняття.

Дещо складніше встановлюється співвідношення назви та змісту для ст. 220² КК. Назва статті – «Фальсифікація фінансових документів та звітності фінансової організації, приховування неплатоспроможності фінансової установи або підстав для відкликання (анулювання) ліцензії фінансової установи» передбачає, що у диспозиції йтиметься про два види забороненої поведінки – фальсифікацію та приховування неплатоспроможності, підстав для відкликання ліцензії. У диспозиції єдиної частини статті вказується: «Внесення змін до документів або реєстрів бухгалтерського обліку або внесення у звітність фінансової установи завідомо неповних або

¹ У ст. 190 КК УСРР 1922 р. та у ст. 183 КК УРСР 1927 р. фальсифікація визначалася як обманна зміна з корисною метою виду або властивостей предметів, що призначені для збуту або суспільного вживання.

недостовірних відомостей про угоди, зобов'язання, майно установи, у тому числі, яке перебуває в довірчому управлінні, чи про фінансовий стан установи, чи підтвердження такої інформації, надання такої інформації Національному банку України, опублікування чи розкриття такої інформації в порядку, визначеному законодавством України, якщо ці дії вчинені з метою приховування ознак банкрутства чи стійкої фінансової неспроможності або підстав для обов'язкового відкликання (анулювання) у фінансової установи ліцензії або визнання її неплатоспроможною». З наведеного вбачається, що відокремити дії по фальсифікації від дій по приховуванню не так просто; більше того, приховування за текстом норми є метою всіх вказаних перед цим дій. І лише, якщо припустити, що назва статті не в повній мірі відображає її зміст (а це вада багатьох статей КК), можна дійти висновку, що фальсифікація фінансових документів – це внесення змін до таких документів, а фальсифікація звітності фінансової організації – це внесення у звітність завідомо неповних або недостовірних відомостей із зазначеною у законі метою. Ще раз наголошуємо, що такий висновок може бути спростований – думка законодавця викладена неоднозначно, не виключено, що зміст фальсифікації ширший, і включає не лише дії по спотворенню інформації у фінансових документах, а й дії по наданню, підтвердженню, опублікуванню відповідних документів. Також звертаємо увагу, що поняття фальсифікації у наведеній нормі нерозривно поєднується з предметом фальсифікації (фінансові документи та звітність), отже не може бути поширене на поняття фальсифікації як загальнокримінально-правового явища.

Проблема виникає також при тлумаченні назви та тексту ст. 158 КК. Назва статті – «Надання неправдивих відомостей до органу ведення Державного реєстру виборців або фальсифікація виборчих документів, документів референдуму, підсумків голосування або відомостей

Державного реєстру виборців». Стаття має чотири частини, при цьому перші три описують відносно самостійні (окремі) юридичні склади, а четверта – кваліфікований склад злочину. Зміст ч. 1 ст. 158 КК в принципі співвідноситься з першою частиною її назви (до слова «фальсифікація»), і тому не досліджуватиметься нами (хоча й надання неправдивих відомостей, з огляду на зміст дослідженої вище норми – ст. 220² КК, може вважатись проявом фальсифікації). У ч. 2 йдеться про підробку або незаконне виготовлення, використання або зберігання незаконно виготовлених чи підроблених виборчих документів; у ч. 3 – про викрадення чи приховування виборчої скриньки з бюлетенями або протоколу про підрахунок голосів виборців...; незаконне знищення чи псування виборчої скриньки з бюлетенями; підписання протоколу... до його заповнення, або складення чи підписання такого протоколу не на засіданні виборчої комісії чи комісії з референдуму..., або включення до такого протоколу завідомо недостовірних відомостей. Тут також не можна однозначно визначити, чи всі із наведених дій є проявами фальсифікації, чи ні. Оскільки у назві статті йдеться про фальсифікацію виборчих документів, ризикнемо (з урахуванням предмета злочинного впливу) винести за зміст цього діяння дії по викраденню, приховуванню, незаконному знищенню та псуванню виборчої скриньки. Проте, і після цього залишається незрозумілим, чи є фальсифікацією виборчих документів лише їх підробка та незаконне виготовлення, або й їх використання та зберігання (частина 2 ст. 158); чи можуть описані у частині 3 ст. 158 дії з підписання незаповненого протоколу, його складення чи підписання не на засіданні відповідної комісії, включення до протоколу завідомо недостовірних відомостей також розглядатись як фальсифікація одного з різновидів виборчих документів, чи ні? Залишаючи без відповіді вказані запитання (це предмет інших, спеціальних досліджень), зверта-

емо увагу на певне ототожнення понять «фальсифікація» та «підробка».

В межах аналізу нормативного змісту поняття фальсифікації, хотілось би згадати ст. 226, яку було виключено з КК на підставі Закону № 4025-IV від 15.11.2011 р. Відповідна стаття називалась «Фальсифікація засобів вимірювання»; в ній встановлювалась відповідальність за виготовлення або перероблення з метою використання чи збуту, а також збут фальсифікованих вимірювальних приладів чи інструментів. Співставлення назви статті та диспозиції її частини першої дозволяє зробити висновок, що поняття фальсифікації тут мало найбільш широкий зміст і включало як повне, так і часткове підроблення; при цьому обов'язковою метою було використання у широкому значенні (тобто, включно із збутом) фальсифікованих предметів.

В деяких випадках певне уявлення про зміст або, принаймні, окремі ознаки поняття «фальсифікація» можна одержати внаслідок комплексного тлумачення тексту самих диспозицій кримінально-правових норм. Наприклад, із змісту ч. 2 ст. 372 КК, а точніше – однієї з кваліфікуючих ознак складу притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності («штучне створення доказів або інша фальсифікація»), можна зробити висновок, що одним із проявів фальсифікації є штучне створення доказів обвинувачення. Отже, в даному випадку поняття «створення доказів» та «фальсифікація» перебувають у співвідношенні підпорядкування, при цьому перше з них є підпорядкованим, а друге – підпорядковуючим). Беззаперечним є те, що так звана «інша фальсифікація» включає спотворення доказів, але не лише такі дії. У більшості наукових джерел зміст поняття «фальсифікація» в межах ч. 2 ст. 372 КК тлумачиться значно ширше, ніж діяльність по підробленню доказів; фактично мова йде про різні варіанти обману. Варто вказати одностайність науковців щодо включення до змісту поняття «фальсифікація» в цій статті дій по ви-

користанню (у широкому значенні цього слова) сфальсифікованих доказів.

З наведеного можна зробити наступні висновки: 1) термін «фальсифікація», а також похідний від нього термін «фальсифіковані», мають нормативний характер; 2) поняття, які позначаються за допомогою відповідних термінів, в тексті кримінального закону прямо не визначені; 3) в окремих нормах кримінального закону поняття «фальсифікація» визначається за допомогою формулювань «виготовлення», «створення», «внесення змін», «внесення завідомо неповних відомостей», «внесення завідомо недостовірних відомостей»; 4) за змістом окремих норм поняття «фальсифікація» (так само, як поняття «підроблення» та «підробка») включає не лише дії по виготовленню (створенню) чи спотворенню предмета фальсифікації, а й дії з використання сфальсифікованого предмету; 6) за змістом окремих норм поняття «фальсифікація» («підроблення», «підробка») відокремлене від поняття «використання» сфальсифікованого предмета.

Визначити співвідношення понять «підроблення» та «фальсифікація» можна лише з певними застереженнями: на нормативному рівні зазначені поняття в деяких випадках використовуються як синоніми (напр., ч. 2 ст. 158); на теоретичному рівні – поняття «фальсифікація» та «підроблення», на нашу думку, перебувають у відношенні часткового співпадіння: при цьому поняття «фальсифікація» охоплює підроблення предметів матеріального світу (включно із носіями інформації), а також повідомлення завідомо неправдивих відомостей (обман).

Отже, однозначно витлумачити зміст поняття «фальсифікація», з огляду лише на текст закону, не вбачається можливим; враховуючи відповідний стан на нормативному рівні, пропонуємо перейти до доктринального. У науковій літературі з кримінального права поняття «фальсифікація» здебільшого розглядається в контексті встановлення змісту ознак того чи іншого юридичного складу

злочину. Інколи кримінально-правовий зміст поняття фальсифікації (підроблення) визначався в межах більш широкого питання – дослідження обману як способу вчинення злочину. Водночас були наявні спроби дати узагальнене визначення фальсифікації (підроблення) як кримінально-правового явища.

У 2005 р. в Україні з'явилося перше комплексне дослідження підроблення як способу вчинення злочину. Його автор, С.С. Тучков, вказує, що при визначенні підроблення повинно бути враховано наступне: по-перше, те, що підроблення завжди предметний та знарядийний спосіб; по-друге, характеризується активною поведінкою; по-третє, є усвідомленою цілеспрямованою діяльністю. З огляду на це, науковець визначає «підроблення взагалі» (термінологія автора – В.О.) як усвідомлену цілеспрямовану дію, спрямовану на створення нової речі – аналога справжньої або видозмінення справжньої з метою надати їй нових ознак або якостей за допомогою предметів матеріального світу [4, с. 150–151]. Науковець традиційно виділяє дві форми підроблення – виготовлення та перероблення (або повне і часткове підроблення). Він стверджує: «При підробленні активні дії можуть бути руйнівного або створюючого характеру. Руйнівні активні дії характерні, передусім, для часткового підроблення, коли предмет певних суспільних відносин зазнає видозмінюючого впливу. А створюючі активні дії характерні, передусім, для повного підроблення, коли із нічого з'являється щось» [4, с. 89].

У своїй роботі С.С. Тучков неодноразово наголошує на тому, що підроблення – «предметний» злочин. Зі змісту роботи вбачається, що автор в принципі підтримує широке розуміння предмета злочину, і вважає такими, зокрема, енергію, інформацію і т.і. С.С. Тучков спеціально наголошує на тому, що за чинним законодавством карається підроблення електронного документа, підроблення інформації. Визнаючи той факт, що в таких

випадках підроблення спрямоване на видозмінення нематеріального, науковець стверджує, що воно відбувається опосередковано, через вплив на матеріальні носії інформації. На його думку, при підробленні предметів, які не відносяться до речей матеріального світу, все одно здійснюється вплив на матеріальні речі. Таке підроблення С.С. Тучков називає опосередкованим [4, с. 101–102]. На наш погляд, наведені аргументи дещо непослідовні; тут відбувається підміна понять «предмет» – «знаряддя»; матеріальні носії інформації є знаряддями вчинення злочину, а не його предметом. Непослідовність автора полягає і в тому, що при визначенні поняття підроблення, він говорить про «створення нової речі – аналога справжньої або видозмінення справжньої», в позначати інформацію терміном «річ» навряд чи є коректним.

С.С. Тучков не досліджує спеціально питання про те, чи входить до змісту діяння при підробленні ще й використання підробленого предмета, проте загальний аналіз тексту роботи (зокрема, текст підрозділу 3.2. – Кваліфікація підроблення за сукупністю злочинів) дозволяє зробити висновок, що її автор «виносить використання за межі підроблення». С.С. Тучков вважає поняття «підроблення» та «фальсифікація» такими, що повністю співпадають за змістом (тотожними), у зв'язку з чим пропонує виключити «іншомовний» термін «фальсифікація» з тексту кримінального закону, замінивши його «більш влучним вітчизняним» – «підроблення» [4, с. 58–59]. На підтвердження своєї думки автор наводить результати опитування, відповідно до якого частина респондентів визнала, що поняття «фальсифікація» є «не юридичним та досить розпливчатим», і наголошувала на необхідності виключення такого з кримінального закону.

Безумовною заслугою С.С. Тучкова є те, що він встановив ряд ознак кримінально караного підроблення. Сам вчений пише: «Кримінально каране ж підроблення визначається як усвідомле-

ний і цілеспрямований порядок, послідовність рухів та прийомів, спрямованих на створення нової речі – аналога справжньої або видозмінення справжньої речі з метою надання їй нових ознак та характеристик, вчинені за допомогою знарядь вчинення злочину і передбачені кримінальним законом у якості способу вчинення певних суспільно небезпечних діянь» [4, с. 151]. Порівняння цього визначення та наведеного вище визначення «підроблення взагалі» дозволяє стверджувати, що першою розмежувальною ознакою є суспільна небезпечність дій особи при здійсненні кримінально-правового підроблення, другою – здійсненні його за допомогою знарядь злочину.

Ми безумовно погоджуємось з першою з названих ознак, проте вважаємо, що таке загальне твердження (суспільна небезпечність, відповідно до нормативного визначення поняття злочину у ч. 1 ст. 11 КК – обов'язкова ознака будь-якого виду злочину) має бути конкретизоване (наш варіант – див. далі). Відносно другої виділеної Тучковим С. С. ознаки кримінально-караного підроблення, а саме його вчинення за допомогою знарядь злочину, її можна сприйняти за умови розуміння підроблення лише як впливу на речі матеріального світу.

У публікації «Підроблення як форма злочинного діяння (проблеми кримінально-правового регулювання)» (2015 р.) Парасюк Н. М. досліджує кримінально-правові норми про підроблення, розміщені в різних розділах Особливої частини КК, приділяючи значну увагу термінологічному аспекту, а також формулює окремі правила кваліфікації злочинних підроблень.

Хоча автор не дає визначення підроблення і не досліджує його ознаки, за змістом роботи можна побачити ряд важливих для нас моментів: а) традиційне виділення таких форм підроблення, як повне і часткове; б) вживання термінів «підроблення» та «фальсифікація» як синонімів.

З тексту публікації важко встановити позицію автора відносно включення

або не включення до змісту підроблення дій з використання підробленого документа. З одного боку, досліджуючи об'єктивну сторону службового підроблення (ст. 366 КК), Н. М. Парасюк стверджує, що «видача завідомо підробленого документа не є виразом злочинної поведінки у сфері підроблення. Таке діяння вчинюється на іншому етапі документообігу і полягає у поширенні, пред'явленні або поданні завідомо підробленого документа з метою набуття всупереч законодавства прав чи звільнення від обов'язків. Іншими словами, видача завідомо підробленого офіційного документа – це його використання службовою особою, яке вона реалізує в силу наданих їй правомочностей, в результаті чого підроблений документ вводиться до документообігу» [5, с. 183–184]. Водночас, Н. М. Парасюк критикує пропозицію окремих науковців (П. П. Андрушко, О. О. Дудоров) щодо кваліфікації дій службової особи, котра використовує підроблений нею документ, за сукупністю ст. 366 та ч. 4 ст. 358 КК, а також не погоджується з думкою названих вчених щодо доповнення ст. 366 КК такою формою вчинення злочину, як використання підробленого документа [5, с. 183–184]. Очевидно, позиція автора ґрунтується на тому, що ст. 366 КК передбачає видачу підробленого документа, а видача, на його думку, і є використанням. Проте видача – не єдиний варіант використання підробленого документа, з огляду на те, що підходи П. П. Андрушка та О. О. Дудоров з приводу кваліфікації дій службової особи, котра використовує підроблений нею документ, видаються більш обґрунтованими. З всього наведеного нас найбільш цікавить формулювання «видача завідомо підробленого документа не є виразом злочинної поведінки у сфері підроблення», отже, скоріш за все, Н. М. Парасюк не включає використання підробленого предмета у зміст підроблення.

Російський криміналіст І. О. Гаг пише, що фальсифікація – це сукуп-

ність підробки і підроблення, за якого особа спочатку виготовляє предмет, що не відповідає об'єктивній дійсності (або шляхом внесення змін до справжнього предмета, або шляхом виготовлення повністю підробленого предмета), а потім його використовує згідно з тими цілями, які намагається досягти [6, с. 69]. Із змісту публікації видно, що автор розглядає фальсифікацію лише як суто предметний злочин; інші варіанти обману, не пов'язані з виготовленням або використанням підробленої речі, тут до фальсифікації не відносяться. Таке бачення в принципі свідчить про ототожнення фальсифікації та підроблення. Із визначення залишається незрозумілим, чи може називатись фальсифікацією окрема частина того процесу (сукупності дій), про яке говорить автор. Судячи з тексту статті – так.

Огляд тих небагатьох праць, які присвячені загальній характеристиці фальсифікації та підроблення, дозволяє зробити висновок про недостатню розробленість відповідного питання у науці кримінального права. Тому одним із завдань, яке ми визначили для даного дослідження, є вироблення власної позиції з приводу ознак кримінально караної фальсифікації, її змісту та співвідношення із суміжними поняттями. При цьому ми будемо спиратись на «загальне» розуміння фальсифікації як суспільного явища.

Отже, загальними, родовими ознаками фальсифікації, на наш погляд, є: а) за зовнішніми ознаками фальсифікація передбачає виготовлення (створення) предмета, який за формою чи/та за змістом відрізняється від справжнього, чи внесення змін (спотворення) справжнього предмета для надання йому нових якостей, а також збут чи використання такого предмета; б) предметом фальсифікації може бути не лише «матеріальна» річ, а й інформація; в) метою фальсифікації завжди є введення кого-небудь в оману, зокрема, шляхом видавання сфальсифікованого предмета за інший.

Ознаками кримінально-караної фальсифікації ми вважаємо суспільну

небезпечність та протиправність поведінки особи. Аналіз норм, у яких встановлюється кримінальна відповідальність за фальсифікацію (підроблення) (див. вище) дозволяє стверджувати, що суспільна небезпечність відповідних дій може пов'язуватись: а) з характеристикою предмета фальсифікації (напр., фальсифікований лікарський засіб – ст. 321¹ КК, сфальсифікований виборчий документ – ст. 158 КК, чи сфальсифікований доказ обвинувачення у кримінальному процесі – ст. 372 КК); б) з настанням суспільно-небезпечних наслідків (так, обов'язковою умовою відповідальності за ст. 223¹ КК є не просто підроблення документів, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів, а заподіяння шкоди інвесторові; в) із органічним поєднанням фальсифікації з іншим діянням в межах одного юридичного складу – коли фальсифікація (підроблення) виступає способом вчинення певного виду забороненої поведінки (напр. у ст. 409 КК підроблення документів є способом ухилення військовослужбовця від несення обов'язків військової служби).

Протиправність при здійсненні кримінально караної фальсифікації означає наступне: а) вчинене суб'єктом діяння передбачене в Особливій частині КК як злочин певного виду (різновиду) (в окремих випадках діяння з фальсифікації може відповідати ознакам злочинів різних видів); б) вчинене суб'єктом діяння не є малозначним у розумінні ч. 2 ст. 11 КК; в) відсутні обставини, які виключають злочинність діяння.

Отже, кримінально карана фальсифікація – це суспільно-небезпечне протиправне виготовлення (створення) предмета, який за формою чи/та за змістом відрізняється від справжнього, чи внесення змін (спотворення) справжнього предмета для надання йому нових якостей, вчинені з метою видавання сфальсифікованого предмета за справжній, а також збут чи використання такого предмета.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Словник української мови: в 11 тт. АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970–1980. Т. 10. 8470 с.
2. *Дворецкий И. Х.* Латинско-русский словарь. Изд. 2-е, переработ. и доп. М.: Русский язык, 1976. 1096 с.
3. Словарь латинских дериватов в языках восточных и западных славян. Под ред. Г. И. Шевченко. Минск: БГУ, 2007. 109 с.
4. *Тучков С. С.* Підроблення як спосіб вчинення злочину: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. Запоряжжя, 2005. 217 с.
5. *Парасюк Н. М.* Підроблення як форма злочинного діяння (проблеми кримінально-правового регулювання). Юридичний науковий електронний журнал. № 6. 2015. С. 180–184. URL: http://lsej.org.ua/6_2015/52.pdf.
6. *Гааг И. А.* Уголовно-правовое понятие фальсификации. Актуальные проблемы права и правоприменения: Материалы Всероссийской научно-практической конференции (г. Кемерово, 22 мая 2007 г.). Отв. ред. Н. И. Опилат. Омск: Академия МВД России, 2007. С. 67–69.

Opanasenko V. Falsification as a type of criminal activity in the criminal law of Ukraine

The article reflects the results of two stages of scientific research: the most common (generic) attributes of falsification as a social phenomenon are identified; specific attributes of criminally punishable falsification are established.

The normative content of the concept of «falsification» is investigated in various articles of the Special Part of the Criminal Code; it establishes its relationship with the content of other concepts that define identical or related phenomena – «falsification», «fake», «creation», «manufacturing (illegal manufacturing)», «deception» and others. The absence of systematic and unambiguous in the normative use of these terms is stated. The author's vision of the correlation between the concepts of «falsification» – «forging» («fake») is suggested.

The attributes and content of criminal-punishable falsification have been established, and its definition has been proposed. A criminal-punishable falsification is a socially dangerous unlawful manufacture (creation) of an object that, by form and/or content, differs from the genuine one, or changes (distortion) of this subject to provide him with new qualities committed for the purpose of issuing a falsified subject instead of the genuine, as well as the sale or use of such an item.

Attributes of criminal-punishable falsification are the social danger and illegal behavior of a person. On the basis of the analysis of the norms in which criminal responsibility for falsification is established, it is asserted that the public danger of corresponding actions may be related to: a) the properties of the subject of falsification (for example, a counterfeit medicinal product – Article 321 (1) of the Criminal Code, falsified electoral document – Article 158 of the Criminal Code, or falsified evidence of the charge in the criminal proceedings – Article 372 of the Criminal Code); b) with socially dangerous consequences (for example, an obligatory condition for liability under Article 223 (1) of the Criminal Code is not simply the forgery of documents submitted for registration of the securities issue, but the resulting material damage to the investor as a result of such actions; c) falsification supplements another action within the same legal structure – when falsification (forgery) is a way of committing a certain type of prohibited behavior (for example, in Article 409 of the Criminal Code, forgery of documents is a method to evade the fulfilling of military service duties by serviceman).

Illegality in the implementation of criminal-punishable fraud means the following: a) the act committed by the subject is described in the Special Part of the Criminal Code as a crime of a certain type (in some cases, acts of falsification may correspond to the attributes of crimes of various types); b) the act committed by the subject is not insignificant in the sense of Part 2 of Art. 11 of the Criminal Code; c) there are no circumstances excluding the crime of the act.

Keywords: *falsification; criminally punishable falsification; forgery; deceit; way of committing a crime.*

Стаття надійшла до редакції журналу 17.12.2017 р